

Tung tăng một miền váy áo Mộc Châu

06:29 01/01/2026

Tôi thấy sẽ thật đáng tiếc nếu bỏ qua một cuộc gặp gỡ không hẹn trước như thế này. Bởi từ đó, bản thân được ngộ ra những triết luận dù siêu mông: là những gì có thể nói về mỗi niềm đam mê trong đời khi được khởi thức, về cách người ta thổi hồn vào những bộ trang phục của đồng bào dân tộc Mông, Thái, Dao, Mường, Lự... tạo nên bản hòa sắc trên cung đường Tây Bắc hùng vĩ...

Một số trang phục đồng bào H'mông

Một số trang phục trẻ em H'mông

Một số trang phục đồng bào Thái

Tôi đã đến Mộc Châu từ nhiều năm trước...

Là người yêu văn hóa đồng bào nên tôi hay dành ngày nghỉ để vi hành về những miền xa xanh, lúc Đông Bắc rồi đôi khi rảnh rang ghé sang Tây Bắc, “tung hoành” nhiều tới nỗi nhiều người tỏ ra nghi ngờ rằng tôi đã có cho riêng mình “một nàng thơ” đâu đó mãi tít trên cao...

Mà phải khẳng định rằng, càng gần với trời càng nhiều chuyện hay. Tỷ dụ câu chuyện ly kỳ thuộc về gần 20 năm trước tôi đang chuẩn bị kể dưới đây:

Hồi ấy, cách ngã ba lối rẽ từ QL6 vào Thị trấn Nông trường Mộc Châu khoảng 50m (nay là khu vực cổng Khách sạn Mường Thanh Mộc Châu Luxury), tôi đã bắt gặp một gian hàng “Bán và giới thiệu sản phẩm các trang phục dân tộc”, tuy nhỏ xinh thôi nhưng tôi nhận thấy ở đó trưng bày đủ thứ với thiên đường bản sắc. Cứ mãi mê ngắm hoài những chiếc túi xách xinh xắn, những chiếc mũ gắn cườm điệu đà, những chiếc váy thêu tay đan xen nhiều hình kỷ hà tinh xảo uốn lượn kết hợp với khối màu sắc tạo độ chuyển như khuôn nhạc, những chiếc khèn cong vút được xếp lớp bởi nhiều thân nửa nhỏ giắt cấp thấp cao, những dây đeo trang sức chạm bạc lấp lánh..., tôi lỡ quên không chào cô chủ nhỏ đang diện chiếc váy H’mông thật hợp với khuôn người.

Bỗng nhìn sang bắt gặp đôi mắt lúng liếng sao giờ - ngượng quá, tôi đành vu vơ: Chị làm ơn cho hỏi, nếu chỉ nhìn thoáng qua và đoán thì chắc mình là người ở dưới xuôi lên...?!

Cô chủ ấy nhìn xoáy vào mắt tôi khiến tôi chỉ kịp phản xạ bằng cách chuyển gập ánh nhìn vào lô trang phục vừa được xếp nghiêng ngay ngắn phía trong quầy rồi lảng sang “khuyến mại” một lời khen dành cho chiếc váy Thái có gắn hai hàng cúc bạc gò nổi chạy dọc được xiết bởi chiếc dải nhung xanh phân đôi màu áo sáng với chiếc váy đen bên dưới: Chẳng biết tự bao giờ, người đồng bào ta đã thật khéo chọn trang phục cho mình như thể muốn trao gửi một thứ thông điệp quyện với thiên nhiên về một thứ bản ngã rất riêng của dân tộc mình, liếc khẽ đã nhận ra nhau...

Tôi cảm nhận thấy có thể này giờ mình đã nhầm, chắc vì quá bất ngờ và nông nổi đưa ra lời phán xét thiếu cơ sở...

Cô chủ nhẹ nhàng giới thiệu: Em tên Kim Oanh, anh ạ!

Anh là người mới chỉ dạo mắt đã cảm thức thật chính xác, bộ trang phục em đang diện đã không thể “qua mắt” vị khách “đặc biệt” như anh, thế mà phần đông khách hàng cứ suy đoán em là người vùng cao. Trước gia đình em ở dưới xuôi, đất hẹp người đông, bố mẹ em quyết rời quê Hưng Yên lên đây lập nghiệp giữa thập niên bảy mươi, nhà em làm nghề may đã nhiều thế hệ...

Câu chuyện ngắn ngủi đó đã để lại trong tôi một nét cảm tình ở lần gặp đầu tiên ấy, tôi cũng đã chọn mua một chiếc mũ đem về xuôi và treo tại phòng làm việc của mình như một kỷ vật, đánh dấu một điểm đến...

Có hẳn một “Đà Lạt của miền Bắc” bốn mùa hoa thơm, trái ngọt...

Chúng ta từng được biết Mộc Châu, Sơn La những năm gần đây luôn là một lựa chọn hàng đầu cho các tua tuyến du lịch vùng cao và luôn được đánh giá là một trong những khu du lịch quan trọng trên hành trình du lịch “Qua miền Tây Bắc”.

Mộc Châu riêng có mùa trái hồng chín từ cuối tháng 9 năm trước đến hết tháng 3 năm sau; mùa hoa mận trái vụ nở trắng vạt rừng vào cuối độ tháng 10 âm lịch kéo dài đến Tết Nguyên đán; mùa cam, bưởi sai trĩu quả chuyển vàng từ đầu thu đến mãi tàn xuân; mùa cỏ hồng mơn man trong gió trên những triền đồi ngập nắng, đôi lúc ẩn hiện trong sương sớm mai...

Bên cạnh những lễ hội đậm nhịp thở Mộc Châu tổ chức hàng năm:

- Lễ hội cầu mưa, tổ chức tại Bản Nà Bó I (15/2 âm lịch);
- Lễ hội Hết Chá, tổ chức tại Bản Áng (ngày 25, 26/3);
- Lễ hội Hoa Ban, tổ chức tại Chiềng Khoa (tháng 2 âm lịch);
- Ngày hội Hái quả, tổ chức tại Bản Nà Ka (cuối tháng 5);
- Tết Xíp Xí của đồng bào dân tộc Thái (14/7);
- Tết Độc lập, tổ chức ở trung tâm các xã (từ 28/8 đến 2/9);
- Tết sớm của Người H'mông, tổ chức cả một tháng tại các Bản làng H'mông (từ mừng 1/12 âm lịch đến Tết cổ truyền Việt Nam);

Ngoài ra, Mộc Châu thường “thất thủ” mỗi kỳ nghỉ trong năm do lưu lượng khách du lịch cả nước hướng về (30/4 - 1/5; mừng 2/9), ai ai cũng háo hức ít nhất một lần trong đời được thưởng ngoạn không khí và cảnh sắc của Mộc Châu, nơi được ví như “Đà Lạt của miền Bắc” bốn mùa hoa thơm trái ngọt. Mỗi khoảng trời Mộc Châu luôn đầy ắp tiếng cười giòn tan của du khách trong vui thú check-in từ ban mai đến mãi hoàng hôn, niềm vui ấy luôn được nhân lên trên mỗi khóe mắt, môi cười của người Mộc Châu hiếu khách... cho người ta thêm ngấm men say khi chợt rời xa...

Nhiều bạn thân biết tôi rất rành về Mộc Châu nên thường nhờ “tư vấn” trước mỗi chuyến chinh phục xem đi hướng nào, chơi những đâu, ăn món gì (cho hẳn đến mua hoặc thuê váy đẹp ở đâu?)... Đôi khi, tôi nhận thấy như thể mình đang tròn vai một “hướng dẫn viên du lịch” - kể cả lúc đó đang... ngồi một chỗ...

Cơ duyên tôi gặp cô chủ Kim Oanh ngày đó và có số điện thoại của cô ấy cũng đã giúp cho bao nhiêu người ưng cái bụng mỗi khi được khoác lên mình những bộ trang phục “độc nhất vô nhị” để check-in và lưu lại những tấm ảnh để đời.

Tưởng rằng câu chuyện chỉ giản đơn như vậy, cho đến một ngày gần đây...

Tôi nhận được tin nhắn từ chị bạn mang tên Bích Thủy - làm báo tại thành phố Hồ Chí Minh, nhân chuyến công tác Hà Nội đã tỏ ý muốn ngược thăm Mộc Châu một lần cho biết, trong khi thời gian chỉ có vồn vẹn hai ngày. Hơn thế, chị muốn nhờ tôi dẫn đoàn và “khoán” cho thời lượng ngắn ngủi thế thôi.

Nhà báo Bích Thủy (ngoài cùng bên trái) cùng các bạn từ thành phố Hồ Chí Minh lần đầu thăm quan Mộc Châu

Hòa với sắc đào hồng ngênh Xuân

Vừa đáp chuyến xuống sân bay Tân Sơn Nhất, chị đã nhắn cho tôi: Nếu được ai đó hỏi muốn dành thời gian đi du lịch ở đâu Việt Nam vào ngay lúc này chắc hẳn Thủy sẽ nói đó là Mộc Châu - nơi ấy không chỉ đẹp hồn hậu về cảnh sắc mà theo cảm nhận của Thủy, cả đất và người Mộc Châu đều quá dễ thương, món ăn bản địa ngon đến khó tả, lại được xem người trong bản uống rượu hết mình, họ múa và thổi khèn thật điệu nghệ. Thủy ấn tượng vô cùng về cô bạn cho thuê trang phục, cô ấy trở nên khác biệt khi có thể nhìn màu da của khách để ướm váy, lựa đồ rồi khoác cho từng người, tư vấn cho vị trí đứng trước gương xoay xở, ngắm mình đến ưng thì thôi, để ai lên hình cũng đẹp rạng ngời. Những bộ trang phục thật đẹp, theo những đường chỉ dệt đến tinh xảo, khi mặc nó người ta nổi bật trên nền hồng hoa đào, nền trắng hoa mận, nền vàng hoa cải, nhất là ngả nghiêng miết với vườn trái hồng chín vàng kín cả lối đi... Tội mình trung niên mà vô ảnh cứ như toàn thiếu nữ, gái Kinh bỗng như gái bản hồn nhiên... Các thành viên trong đoàn ai cũng vui, cũng muốn qua Thủy gửi lời cảm ơn tới bạn và cô chủ ấy...

Khởi sự cho một nghề gia truyền lên miền ngược

Bữa đó, sau khi vẫy tay tiễn đoàn của chị Bích Thủy xuôi về Thủ đô để vô Nam, tôi lại tiếp tục lang thang vào bản, định lựa chút ít thân dây leo hoa mười giờ về trồng vườn nhà cho đẹp. Giống hoa dây leo ấy có một màu lá đặc biệt, xanh non nõn nà, chỉ mới ngắm lá không thôi đã thích, hoa nở đẹp gắt bông đùa...

Chợt nhận cuộc gọi từ Kim Oanh, cô ấy có lời cảm ơn tôi vì đã luôn giới thiệu “khách hàng” cho những trang phục mới được ra mắt và lan tỏa, thêm nữa, muốn được mời tôi ly café cao nguyên lãng mạn trước lúc chia tay kẻ ở người về. Tôi nhận lời vì một ý nghĩ chợt đến, chuyện trò với cô ấy nhất định sẽ thêm hiểu biết về một miền váy áo Mộc Châu kiêu sa?!

Tác giả Dương Sơn trao đổi với cô chủ Kim Oanh ngoài sảnh Gian hàng “Đèn đỏ” Mộc Châu

Nhấp ngụm cà phê nóng, Oanh mở đầu câu chuyện với tôi:

“Bố em tên là Đào Xuân Lượng, sinh năm 1939, còn mẹ là Đào Thị Phiến, sinh năm 1940. Hai ông bà rời Phố Bô (thuộc huyện khoáng Châu, tỉnh Hưng Yên cũ) lên đây khai hoang từ năm 1976. May đo quần áo vốn là nghề truyền thống nhiều đời truyền lại từ các cụ dưới quê đã được bố mẹ em duy trì, phát huy ngay từ dạo mới định cư trên này. Ở Mộc Châu, cứ nói đến may quần áo mới suốt mấy chục năm qua, người ta thường nhắc đến Nhà may Lượng Phiến - là tên ghép của bố mẹ em đấy! Còn bây giờ thì loạt nhà may mang tên Đào Tiến, Hùng Lan, Huyền Anh, Hải Yến, Kim Oanh phủ kín Mộc Châu - đều là truyền nhân của bố mẹ em và là các anh chị của em...”

Bố mẹ em sinh được 9 người con, trong đó 6 trai, 3 gái, cô bé Kim Oanh đang ngồi với anh đây là con út được “ưu ái” sinh ra tại nơi này (suýt được đặt tên là Thêm đó anh). Dường như tất cả anh em dâu, rể, gái, trai nhà em đều làm nghề may, hoặc vài người đảm đang công đoạn trung gian là cung cấp nguyên liệu cho hàng may mặc. Duy có em, chẳng biết có phải do được sinh ra tại Mộc Châu hay không mà ngay từ nhỏ đã rất đam mê ngắm vuốt những bộ trang phục của người đồng bào mỗi độ vui xuân hay những phiên chợ được bố mẹ dắt tay vào bản. Từ dạo biết thao tác đưa mảnh vải chạy luồn mũi kim sóng nhịp với guồng chân lên xuống của chiếc máy khâu em đã bị “mê hoặc”, em chính thức bước vào nghề từ năm mới 14 tuổi cho đến hôm nay...

Mặc thử trang phục nam của người Dân tộc Lự, tác giả cảm ơn cô chủ Kim Oanh về cuộc trao đổi lý thú

Lần gặp anh đầu tiên, ngót 20 năm trước - là lúc em mới làm thương mại, suốt ngày phải chạy đôn chạy đáo nhập hàng thuê tay thủ công khắp các bản làng của Sơn La đem về bán lẻ cho khách. Hồi đó, Mộc Châu còn thưa dân, mật độ khách qua lại cũng không đáng kể, số người đam mê sưu tập và đầu tư mua quà lưu niệm chưa nhiều”.

Kim Oanh tiếp lời: Những năm gần đây, mức sống của người dân có bề cải thiện, không còn phải chạy ăn từng bữa nữa, mô hình nông thôn mới rộng khắp cả nước đã nâng cao đời sống dân sinh, người ta bắt đầu nghĩ đến đi du lịch và check-in nuôi dưỡng phần hồn. Và em nhận thấy, đáp lại nhu cầu chính đáng của du khách, chính quyền tỉnh Sơn La nói chung và Mộc Châu nói riêng cũng mau chóng mở toang cánh cửa du lịch, đầu tư hoặc kêu gọi đầu tư vào các điểm có khả năng thu hút nhằm giữ chân khách như Rừng thông Bản Áng, Thác Dải Yếm, Đồi chè Trái tim... Và gần đây, nhiều doanh nghiệp lớn tăng vốn đầu tư, càng làm cho Mộc Châu có thêm nhiều điểm tham quan mới đầy thuyết phục: Cầu Kính Bạch Long, Happy Land và hàng loạt khu nghỉ dưỡng từ Vân Hồ ngược lên... nườm nượp khách bốn mùa...

Tôi ngắt lời: Nãy giờ Kim Oanh nói chuyện với tôi rất tự nhiên và tỏ ra thông thạo lắm về rất rộng ngoài kia một màu no ấm đang về. Tôi muốn biết về sự xoay trở của em trong phô diễn ngón nghề khởi tạo nên những bộ phục trang dân tộc thật hợp mắt mà tôi đã vừa được mục sở thị.

Như hiểu ý tôi, Kim Oanh nháy nháy mắt, đưa bàn tay áp ngực rồi bắt đầu chia sẻ về bản thân: Anh ạ, khi nhìn thấy tiềm năng từ du lịch, em đã quyết định tìm cho mình một hướng đi trên nền đam mê sẵn có mà bấy nay từng nuôi dưỡng đến cháy bỏng. Ban đầu là đầu tư thật nhiều thời gian dành cho những bản vẽ tự thiết kế, cắt ghép, phối màu trang phục bằng cách sắp xếp hệ thống các họa tiết hoa văn gần nhau. Sau rồi tính toán độ chênh giữa sắc đậm và nhạt để tạo điểm nhấn, đôi lúc phải sử dụng cả tương phản để tăng thêm độ lấp lánh, nhấn nhá. Mãi mới ngộ ra, người đồng bào mình tài tình thật, hay dùng nền vải đen hoặc xanh coban để thêu rợp màu chỉ, tha hồ tía tốt mà tổng thể vẫn cứ chịu đựng được nhau, khi ấy, nền đen hoặc xanh coban trở thành trung tính trong tổng thể của hòa sắc...

Nãy giờ, tôi ngẩn ngơ trước lối phân tích quá khoáng đạt của Kim Oanh. Hình như cô ấy quên hẳn là mình đang đối diện với một tay làm báo thứ thiệt trong khi chưa “phỏng vấn” đã rút hết ruột tằm để... nhả tơ... Hơn thế, rõ là phận nữ nhi, dù chưa một ngày “lướt” qua sân mỹ thuật mà trình bày như một nữ họa sĩ hay nhà thiết kế có “số má”... những tông màu, hòa sắc, họa tiết được diễn thành một cách... am tường...

Tôi chưa kịp cất lời, Kim Oanh đã nói tiếp: À, mà từ lúc biết ngày tháng năm sinh của anh, em thấy rất hợp anh (tôi giật mình - thì ra cô ấy thật giỏi giao tiếp, thật biết cách lôi kéo đối phương bằng sự cởi mở và chân thành). Em có cảm nhận khi giải bày chuyện nghề nghiệp với anh, cứ như thể không còn có bất cứ khoảng cách nào nữa. Mà chắc chắn luôn anh nhé, chuyện về nghề đôi khi là bí kíp, em chưa từng tiết lộ với ai bao giờ...

Đến lúc này tôi buộc phải lên tiếng, ngoài việc ra quyết định dùng cái kiểu “cười bằng mắt” tỏ vẻ “đồng minh” còn trách nhiệm giúp cô ấy lấy lại thăng bằng nữa: Ui, thế ngộ nhờ việc đưa thông tin tuổi đời của anh với em chỉ là nguy tạo cho “độ an toàn cần thiết” nhằm tránh “khoảng cách đáng tiếc” để có thể thu về “bí kíp nhà nghề” như em nói và rồi mai này anh trở thành đối thủ của em thì sao?

Với ai thì em chẳng biết, nhưng cái cảm giác khó tả đó đã đeo đuổi em suốt những năm tháng qua, chí ít cũng đã ngót 20 năm còn gì, em thấy thật đáng trân quý cho một “mối quen biết bền vững và thanh đạm” giữa anh em mình để đến hôm nay, anh đã cho em có được cơ hội trải lòng về những nỗ lực của cuộc đời mình.

Sau chuỗi tâm sự thật lý thú đó, Kim Oanh đã dẫn tôi vào tận xưởng may của mình, xưởng may không quá rộng nhưng có một mặt tiền thông thoáng giữa đường cong cua của lối QL6 rẽ vào Rừng thông Bản Áng - con đường mang tên

người anh hùng Phan Đình Giót. Tại địa chỉ này, Kim Oanh giao cho cô con gái là bé Đặng Thạch Thảo cùng chàng rể quý là trai Đà Nẵng đảm trách.

Kim Oanh giới thiệu thêm với tôi: Hai con cùng là cử nhân marketing Đại học Công nghiệp Hà Nội, sau khi học xong cũng bươn trải gần 10 năm trong Nam ngoài Bắc trước khi trở về tiếp nhận sứ mệnh phát triển nghề may thổ cẩm cùng mẹ. Đây chính là nơi mỗi một ma-nơ-canh được khoác lên những chiếc váy áo nam nữ dân tộc đạt tới độ thời trang và bắt mắt, nơi mỗi lượt du khách đi qua không thể không thảng phất thật chậm để ngắm những chiếc váy áo trong khuôn kính rộng của gian trưng bày hàng mẫu. Không phải chỉ đẹp mà là rất đẹp. Tôi nhìn thấy mấy đôi bạn trẻ đang mê mải lựa chọn, mặc thử đồ và nghe “tư vấn” về các tư thế lát nữa sẽ được diễn trên nền cỏ xanh, trong rừng mận trắng, trên thảm cúc vàng... từ cô bé Thạch Thảo. Cứ nhanh thoăn thoắt cho mỗi động tác vuốt ve vai áo, căn chỉnh mũ, tết nơ tóc, buộc cườm, khoác vòng... và ngoảnh lên vẫy chào tôi. Thạch Thảo nói rằng: Ngay ngoài cửa gian trưng bày của nhà cháu, tối nào cũng một dãy các bà, các chị từ trong bản ra ngồi thêu tay, khách nước ngoài và nhiều người chen nhau vào xem, đông vui lắm, bác ạ..., cứ phải tới khuya mới tan...

Cô chủ Kim Oanh cho rằng, theo dự kiến, chắc em sẽ mở rộng và phát triển mô hình này theo trục dọc Tây Bắc trong nay mai vì mô hình “công nghiệp không khói” là du lịch điền dã ngày càng được đề cao, người ta dần muốn trở về với thiên nhiên, cây cỏ, dưỡng tâm khí trong lành sau chuỗi ngày lao động mệt nhọc. Em đang được tiếp nhận thêm động lực từ các con và sự “hợp tác đầy quyết tâm” khôi phục nghề dệt thêu truyền thống từ hội phụ nữ các thôn bản. Giờ phút này đây, tuy chỉ là lời truyền miệng của khách du lịch về thương hiệu “Cô bé Kim Oanh đèn đỏ” là người ta dành cho em, nơi địa chỉ cửa hàng cho thuê váy áo thổ cẩm “hàng độc” nằm ngay đèn đỏ ngã ba chợ Mộc Châu (là đèn đỏ đầu tiên trên QL6 qua Mộc Châu trước đây) nghe cũng dễ thương...

Tôi thấy sẽ thật đáng tiếc nếu bỏ qua một cuộc gặp gỡ không hẹn trước như thế này. Bởi từ đó, bản thân được ngộ ra những triết luận dù siêu mỏng: là những gì có thể nói về mỗi niềm đam mê trong đời khi được khởi thức, về cách người ta thổi hồn vào những bộ trang phục của đồng bào dân tộc Mông, Thái, Dao, Mường, Lự... tạo nên bản hòa sắc trên cung đường Tây Bắc hùng vĩ, về sự bắt đầu của nguồn nguyên liệu thật thủ công, giản đơn và mảnh mượt của sợi đay, sợi dây rừng được tước ngâm, dệt nhuộm rồi in bằng sáp ong, màu gốc chỉ thêu chế từ màu lá cùng vỏ cây rừng... cả ngàn năm đã đúc kết, để trao truyền...

Chúc mừng “Cô bé Kim Oanh đèn đỏ” luôn tảo tần vì một Tây Bắc đang vươn mình...!!!

